

ANALÝZA
informování o tornádu 25. června 2021 ve vysílání vybraných
zpravodajských a diskusních pořadů ČT1 a ČT24

ANALYTICKÝ TÝM:

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D.

Mgr. Marek Lapčík, Ph.D.

Obsah

1. Zadání analýzy	3
2. Teoretický rámec studie	3
3. Metodika studie	5
3.1 Kvantitativní postupy: obsahová analýza	6
3.2 Kvalitativní postupy: zakotvená teorie, sémiotická a diskurzivní analýza.....	6
4. Analytická část studie.....	8
4.1 Hlavní zjištění analýzy	8
4.2 Poznatky z kvantitativní analýzy	9
4.3 Poznatky z kvalitativní analýzy	15
5. Seznam použité literatury.....	28
Kvalifikace členů výzkumného týmu.....	29

1. ZADÁNÍ ANALÝZY

Cílem studie je analyzovat reprezentaci informování o události „tornádo 2021“, které 25. 6. 2021 zasáhlo obce na jižní Moravě, ve vybraných zpravodajských a publicistických pořadech ČT1 a ČT24. Předmětem studie jsou příspěvky vztahující se k události odvysílané ve vybraných pořadech stanic ČT1 a ČT24, jmenovitě v relacích: *Události*, *Zprávy ve 12*, *Události v kultuře*, *Události*, *komentáře* a *Devadesátka ČT24*. Vzhledem k objemu příspěvků věnovaných ve vysílání ČT této události bude výzkumný vzorek vybrán záměrným výběrem. Analyzovány budou příspěvky odvysílané v uvedených pořadech v období prvních deseti dnů po události (25. 6. – 4. 7.) a dále tematizace události s odstupem tří měsíců, tedy v období 24. 9. – 30. 10. 2021. Takto koncipovaný vzorek zahrnuje 209 výzkumných jednotek.

Iniciátorem analýzy a autorem jejího zadání je útvar Výzkumu a analýz České televize. Analýza je určena jak pro vnitřní užití České televize jako zpětná vazba fungování příslušných oddělení, tak pro Radu ČT jako podklad pro měření naplňování veřejné služby.

2. TEORETICKÝ RÁMEC STUDIE

Předložená analýza vychází z pohledu mediálního konstruktivismu (Luhmann 2014) odvozeného z teorie sociální konstrukce reality (Berger, Luckmann 1967). Nahlíží na média jako na nejvýznamnější aktéry formující naše vnímání vnějšího světa a určující významy, které přikládáme jevům a jedincům. Jak upozorňuje např. teoretik britské školy kulturních studií Stuart Hall (1997: 1–3), věci samy o sobě nemají ustálený význam; ten je jim připisován jazykem. Mediální reprezentace reality má proto reálné důsledky ve fyzickém světě, neboť s většinou médií reprezentovaných informací nemají příjemci přímou zkušenost, a při svém rozhodování vycházejí z informací šířených médii (Schulz 2000).

Analýza staví na sémiotickém pojetí zpravodajství jako specifickém typu zpravodajského diskursu (Hartley 1982). Médii předkládané obsahy jsou výsledkem arbitrárního procesu vytváření zpravodajských a publicistických příspěvků, tzv. mediálních/novinářských rutin (Tuchmanová 1978). Protože nelze obsáhnout veškeré dění, musí novináři vybírat, které události budou zveřejněny. Toto rozhodování probíhá podle (více či méně) ustálených principů dané redakce. Jedná se o standardizované, explicitní či implicitní, postupy výběru: co bude publikováno, kde, v jakém rozsahu a v jakém kontextu (Shoemakerová, Reese 1996).

Při analýze zpravodajství aplikujeme poznatky teorie nastolování témat (*agenda setting*) McCombse a Shawa a procesu rámcování (*framing*) událostí. Výběr událostí/témat a způsob jejich rámcování je projevem společenské moci a odráží dominantní řád. Kromě rozhodnutí, zda vůbec bude událost daným médii (v určitém pořadu) reprezentována, je podstatné, jak bude tematizována, kontextualizována a rámcována. To jsou procesy, na které se při analýze

zaměřujeme. Tematizace odkazuje k souboru souvisejících témat, která byla pro reprezentaci vybrané události využita nebo při její reprezentaci zdůrazněna. Kontextualizace zohledňuje s jakými jinými událostmi, osobami (např. celebritami) nebo tématy byla reprezentace dána do souvislosti. Analýza rámcování se zaměřuje na to, jakým způsobem bylo téma uchopeno a v rámci jakého významového rámce bylo zvýznamněno.¹ Sleduje, jaké atributy byly k medializaci vybrány, a jaké naopak zmiňovány nejsou. V tomto procesu sémantické hierarchizace reprezentace jsou některé z aspektů či rovin události/tématu reprezentovány jako podstatné a jiné jsou upozaděny (McCombs 2009). Dochází k tomu způsobem výstavby příspěvku a užitím rétorických prostředků a figur.

Posuzování „kvality“ zpravodajských i publicistických obsahů není snadné². Ve slovníku mediální komunikace je objektivita zpravodajství definována jako profesní norma žurnalistické práce a jeden z nejpodstatnějších normativních požadavků společnosti na zpravodajský žánr (Reifová a kol. 2004: 167), přičemž její dodržování je stanoveno legislativně. Jejím protikladem jsou předpojatost, stranění a nevyváženost – bias – ideologická příznakovost vyplývající ze způsobu zpracování události/tématu, jehož výsledkem je jednostranné či tendenční informování. McQuail (2002: 172–173) specifikuje objektivitu jako takové zpracování informací, které si zachovává odstup, neutralitu, přesnost a pravdivost, neobsahuje skryté motivy, nediskriminuje různé názorové proudy a celkově přispívá k informační kvalitě coby žádoucím stavu pro to, aby ve společnosti mohlo probíhat informované demokratické rozhodování. Westerstahlem (1983) navržený model analyticky hodnotí dvě roviny objektivit sdělení, i) jeho fakticitu – tedy kvalitu poskytovaných informací a případně jejich relevanci pro dané publikum a ii) nestrannost – zda byly informace prezentovány vyváženě a neutrálně).

V mediální teorii jsou objektivita, vyváženost a nestrannost považovány spíše za ideál (Schulz 2000), který je obtížné měřit. Podobně je tomu i v případě vyznění, respektive tonality (valence, sentimentu) publikovaných sdělení. Vzhledem ke gramatické struktuře češtiny, například možnost použití více záporů v jedné větě, užívání ironie apod., tyto kategorie nejsou vhodné pro automatické strojové kódování a při měření tonality zpravidla vzniká problém s nízkou vzájemnou reliabilitou kódérů (Sedláková: 2014). Na názorovou (otevřeně nedeklarovanou) inklinaci média ale lze usuzovat z akcentace určitých témat/mluvčích a ze způsobu rámcování probíraných událostí/jevů. Podle McQuaila (2002: 399–400) novináři svou případnou ne/podporu dominantní moci vyjadřují převážně nezáměrně, například prostřednictvím ne/informování o určitých tématech/jevech/osobách. Proto je při analýzách

¹ Rámcovat znamená: vybrat některé aspekty pozorované reality a udělit jim větší významnost v komunikovaném textu, a to způsobem podporujícím určitou definici problému, příčinnou interpretaci, morální hodnocení, anebo doporučení řešení popsané skutečnosti (Entmann 1993: 52).

² K metodologickým problémům měření objektivit zpravodajských a publicistických obsahů podrobněji viz Sedláková (2014: 303n.) a Trampota a Vojtěchovská (2010: 130–134).

mediálních obsahů potřeba věnovat analytickou pozornost i tomu, co reprezentováno není (Hartley 1982).

Událost označovaná jako katastrofická je nekontrolovatelnou intervencí do ustavených forem sociálního řádu, nad níž společnost uplatňuje kontrolu a naplňuje jej kulturními významy. V případě živelní katastrofy jde o zásah přírodních živlů do každodennosti, jejíž samozřejmost je tak narušena. Tuto neobvyklou událost je potřeba uchopit jazykem – pojmenovat a připsat jí tak kulturní význam, aby byla znovu obnovena stabilita. V tomto procesu normalizace jsou média nástrojem konstruování, stvrzování a reprodukování sociálního řádu. Způsoby jakými jsou (nejen katastrofické) události pojmenovány a mediálně reprezentovány ustavuje podobu sociální reality a jejího každodenního uspořádání. Podle Turnera (1986) je právě v případě hrozby živelních katastrof výrazný vliv mediální agendy, neboť se jedná o situace, v nichž lidé upřednostňují před interpersonální komunikací právě informace z médií. Období živelních katastrof je charakteristické zvýšenou mírou sledovanosti a čtenosti zpravodajských médií. Dosah sdělení zveřejněných v tomto období je tedy zpravidla širší, než je u daného média obvyklé.

3. METODIKA STUDIE

Tato analýza vychází ze zadání útvaru Výzkumu a analýz České televize. Analýza byla vedena s ohledem na povinnosti média veřejné služby uvedenými v zákoně 483/1991 Sb. o České televizi (dále jen ZČT) a na zásady uvedené v Kodexu České televize (dále jen Kodex).³ Jedná se především o poskytování objektivních, ověřených, ve svém celku vyvážených a všestranných informací pro svobodné vytváření názorů.

V analýze byla užita kombinace kvantitativních a kvalitativních výzkumných postupů specifikovaných níže. Můžeme proto mluvit o provedení triangulace výzkumných metod, při které jsou vybrané jevy zkoumány pomocí více postupů, jejichž poznatky jsou vzájemně srovnávány, korigovány či posilovány, což v celkovém pohledu přispívá k validizaci zjištění. Pro analýzu byl stanoven záměrný vzorek hlavních zpravodajských a diskusních pořadů odvysílaných po události od 25. 6. do 4. 7. 2021, a dále s odstupem tří měsíců v období od 24. 9. do 30. 10. 2021. Stanovený vzorek vybraného spektra pořadů zahrnoval různé žánry: reportáže, živé vstupy do vysílání, předtočené rozhovory, živé vysílání kombinující vedené rozhovory a předtočené reportáže atd. Vzorek byl koncipovaný jako záměrný proto, aby obsahoval široké spektrum reportážních postupů, jež je možné při reprezentaci události využít. Protože byl vzorek analýzy stanoven jako záměrný, níže uvedené poznatky analýzy nelze zobecnit na celé vysílání zkoumané stanice ani na vysílání analyzovaného pořadu mimo stanovené období.

³ Souhrnně bude ze stylistických důvodů zmíněný soubor norem a dokumentů označován jako *legislativní a etický rámeček* fungování média veřejné služby ve formě zkratky LER.

Provedená analýza se soustředila na následující výzkumné otázky:

Jaká téma a dílčí události byly reprezentovány v kontextu události „tornádo 2021“?

Jací mluvčí dostávali ve vysílaných pořadech prostor k vyjádření?

Docházelo ve vysílání vybraných pořadů k nevyvážené reprezentaci události „tornádo 2021“?

3.1 Kvantitativní postupy: obsahová analýza

Pro vstupní část studie byla aplikována výzkumná technika obsahové analýzy, určená pro kvantitativní, systematický a objektivní popis zjevného obsahu komunikace a založená na systematickém kódování manifestního obsahu sdělení. (podrobněji viz Neuendorf 2002, Sedláková 2014). Úvodní kvantifikující přehledová část studie je nezbytná pro zmapování vzorku jako kontextu pro analýzy vedené kvalitativními postupy.

Výzkumnou jednotkou byl ve zpravodajských pořadech (*Události*, *Události v kultuře*, *Zprávy ve 12*) stanoven jeden příspěvek ohraničený úvodním vstupem moderátora ve studiu a ukončený odhlášením reportéra nebo začátkem dalšího příspěvku moderátorem ve studiu. V pořadech zahrnujících i rozhovory a diskuse s hosty byl za výzkumnou jednotku považován komponovaný tematický celek, který mohl obsahovat, jak reportáž, tak rozhovor s hosty ve studiu nebo připojenými přes telemost.

V souladu s výzkumnými otázkami byly u výzkumných jednotek sledovány tyto proměnné:

- datum vysílání a délka příspěvku;
- tematické zaměření příspěvku (zaznamenávána byla všechna témata, která pořady obsahovaly, po dokončení kódování byla témata sloučena do obecnějších kategorií);
- složení mluvčích (za mluvčího byl považován ten, kdo v pořadech dostal prostor ke komentování události);
- přítomnost zmínek o vybraných aspektech události a dalších událostech odehrávajících se v daném období.

3.2 Kvalitativní postupy: zakotvená teorie, sémiotická a diskursivní analýza

Prostřednictvím kombinace induktivně postupujících kvalitativních metod byla provedena podrobná analýza vybraných příspěvků po vzoru zakotvené teorie (Strauss, Corbinová 1999). Kvalitativní analýza se zaměřila na různé prvky výstavby reprezentace analyzované události. Hlavní důraz byl kladen na identifikaci obecných charakteristik reprezentace přítomných ve všech úrovních obecnosti: od výstavby reprezentace události jako celku, přes typické prvky výstavby konkrétních příspěvků a dominantní charakteristiky užitých narací. Ve všech rovinách byly analyzovány zejména charakteristiky vyplývající: 1) z obecných požadavků na zpravodajství (neutralita výstavby narací i reprezentace jako celku, věcnost, úplnost a relevance prezentovaných informací, akcent na faktičnost atd.), 2) z požadavků specificky

vázaných na zpravodajství média veřejné služby (vyváženost, vysoká úroveň verbalizace ve smyslu jazykové kvality projevu moderátorů/reportérů, minimalizace užívání postupů se specifickým sémantickým potenciálem atd.) a 3) z role tohoto média v nestandardních situacích (coby informačního zdroje nejen zachycujícího děj, ale současně poskytujícího relevantní informace potřebné pro jednání/rozhodování/organizaci zúčastněných aktérů.⁴ Využitím kombinace kvalitativních výzkumných metod (zejména z rámce diskursivní (Van Dijk 1993; Phillips, Hardy 2002) a sémiotické analýzy (Chandler 2002) bylo identifikováno užití prvků, které naznačují bias, tedy prvky implikující ideologicky zakotvené postoje mluvčích či nevyváženost informování. Důraz byl kladen na identifikaci takových momentů a/nebo využití prvků nebo postupů, které by bylo možno vnímat jako problematické ve vztahu k požadavkům vyplývajícím z LER či dokonce v rozporu s nimi.

Smyslem analýzy nebylo posuzovat faktickou správnost sdělovaných informací nebo korespondenci jednotlivých výpovědí s „realitou“, ale zaměřit se na korektnost a relevanci výstavby vysílání jako celku, tedy v rámci, který zmiňuje legislativa.

⁴ A to jak v bezprostředním slova smyslu – například v podobě poskytování prostoru pro institucionální mluvčí či přímo prezentaci samotných informací usnadňujících organizaci či koordinaci jednání aktérů (například informování o tom, co je v dané oblasti potřeba a čeho již je dostatek, zda jsou potřeba dobrovolníci atd.), tak ve smyslu zprostředkování věrohodné mediální reprezentace události jako takové (v případě události tornádo 2021 byly její mediální reprezentace bezpochyby jedním z impulsů pro projev sociální solidarity od dobrovolnických aktivit až po finanční sbírky).

4. ANALYTICKÁ ČÁST STUDIE

4.1 Hlavní zjištění analýzy

- událost „tornádo 2021“ byla ve vybraných pořadech ČT1 a ČT24 v období 25. 6. – 4. 7. 2021 reprezentována intenzivně a komplexně – tematizováno bylo široké spektrum aspektů samotné události i následného dění v postižené oblasti;
- hlavním modelem reprezentace události byl živý vstup z různých míst postižených tornádem;
- v analyzovaném celku vysílání byla událost prezentována z hlediska různých pohledů, prostřednictvím výpovědí širokého spektra relevantních mluvčích od zástupců státu, kraje a obcí po občany postižených vesnic a dobrovolníky;
- vysílání poskytovalo podrobný informačně-organizační servis a prostor pro sdělení institucionálních autorit: zástupců institucí státní moci, samosprávy a složek integrovaného záchranného systému;
- reprezentace využívala prezentaci příběhů jednotlivých postižených aktérů události s důrazem na jejich autentické výpovědi, často formou tzv. human interest story;
- vzhledem k tomu, že se jednalo o reprezentaci vysoce nestandardního typu živelní události značné intenzity, s jehož medializací mají česká média jen epizodní zkušenosti, je možno výslednou podobu reprezentace události „tornádo 2021“ ve vybraných pořadech ve zkoumaném období označit za konzistentní s požadavky vyplývajícími z legislativního a etického rámce fungování média veřejné služby;
- případné sporné prvky, postupy nebo formy výstavby reprezentace byly identifikovány v míře, jež svou proporcionalitou není nutné ve vztahu k legislativnímu a etickému rámci fungování České televize považovat za kontradiktorní;
- přes unikátní a inherentně negativní charakter události jako takové korespondoval způsob a podoba její reprezentace s požadavky a nároky kladenými na média veřejné služby.

4.2 Poznatky z kvantitativní analýzy

Událost – tornádo 2021, jejíž reprezentace je předmětem analýzy, představuje velmi specifický a nestandardní typ médií obvykle pokrývaného dění. Především má sama o sobě velmi krátkodobé trvání, přitom je svou povahou vysoce intenzivní, nečekaná a ve středoevropském geografickém prostoru dokonce neočekávatelná. V daném případě měla navíc jak svým průběhem, tak následky výrazně lokální dopad. Jako událost per se má působení tornáda v obydlené oblasti negativní charakter.⁵ Kromě toho je tato událost inherentně „apolitická“, což je významný rys z hlediska způsobu její mediální reprezentace.⁶

Z uvedeného vyplývá, že sledovaná událost ustavuje specifické nároky/požadavky na způsoby, postupy a celkový charakter reprezentace, zvláště v kontextu očekávaných funkcí média veřejné služby a jeho zpravodajského kanálu. Fakt, že šlo o první mediálně reprezentovanou událost tohoto typu a takového rozsahu v českých médiích, znamenal další specifikum. Média neměla „oporu“ v ustavených či jinak standardizovaných postupech výstavby reprezentace tohoto typu události. Vzhledem k nárazovosti a intenzitě události i jejímu charakteru nešlo jednoduše transponovat a využít postupy známé z analogických typů událostí – živelních katastrof, jako jsou například povodně,⁷ s jejichž pokrýváním mají česká média několikerou zkušenost z minulosti. Šlo tak svým způsobem o událost, která ustavovala precedent pro způsoby a postupy její reprezentace. Z uvedeného současně vyplývá, že neexistují žádná kodifikovaná kritéria pro posouzení toho, do jaké míry byla reprezentace události konstruovaná analyzovanými pořady relevantní či správná.

Způsob informování o tornádu, které udeřilo na jižní Moravě 25. června večer, byl zkoumán v pěti zpravodajských a zpravodajsko-diskusních pořadech České televize: *Události*, *Události v kultuře*, *Zprávy ve 12*, *Události, komentáře* a *Devadesátka ČT24*. Vzhledem k pozornosti, jež byla této neobvyklé a neočekávané⁸ události ve vysílání ČT věnována, byl výzkumný vzorek vybrán záměrným výběrem. Analyzovány byly příspěvky odvysílané v uvedených pořadech v období prvních deseti dnů po události (25. 6. – 4. 7.) a dále v období 24. 9. – 30. 10. 2021.

⁵ Všechny zmíněné atributy nesou vzhledem ke konstruování reprezentace takové události významný potenciál. Její lokální, stejně jako negativní charakter, implikují využití formy tzv. *human interest story*, nečekanost, neočekávatelnost a negativní charakter generují využití dramatizačních postupů atd.

⁶ Ačkoliv byla událost tornáda sama o sobě apolitická, stejně jako jakoukoliv jinou událost ji bylo možno reprezentovat jako res politicon, což se epizodně ukázalo i v analyzovaném souboru.

⁷ Například všechny povodně, které byly v předchozích letech zpravodajsky pokrývány, měly odlišné charakteristiky: neproběhly v tak omezeném časovém úseku; geograficky postihly řádově rozsáhlejší území; měly nižší „nárazovou“ intenzitu (neboť povodeň kulminuje postupně a odehrává se v řádu hodin či spíše dnů), vzhledem k vyšší míře prediktability byly více očekávatelné, navíc se v posledních dekáдах vyskytly již několikrát. Nic z toho neplatí o živelní události v podobě tornáda (čemuž odpovídala i vysoká míra s událostí spojené emocionality, jež se odrazila nejen ve způsobu její reprezentace, ale i v nebývalé vysoké míře účasti širší populace atd.).

⁸ Právě tato skutečnost výrazně zvyšuje tzv. sdělenihodnotu události a byla Galtungem a Rugeovou (1965) zahrnuta mezi zpravodajské hodnoty.

Vzorek vybraných příspěvků odvysílaných v deseti dnech po události nepokrývá veškeré informování o tématu ve vysílání ČT, ale je možné jej nahlížet jako tematický celek z hlediska legislativního (ve smyslu zákona o České televizi). Ačkoliv je takto stanovený vzorek značně heterogenní, pokud není uvedeno jinak, jsou získané poznatky kvantitativní analýzy prezentovány souborně za obě sledovaná období.

Vzorek vybraných pořadů obsahoval 209 výzkumných jednotek obsahujících odkaz k události tornádo 2021. Téměř všechny z těchto příspěvků informovaly o události jako o hlavním nebo vedlejším tématu příspěvku. Odkaz k této události zpravidla zazněl již v titulku příspěvku nebo v úvodním zářmování zprávy moderátorem a referovaly k ní i použité vizuální záběry. Mezi výzkumnými jednotkami bylo 7 příspěvků, v nichž odkaz k tornádu zazněl pouze jako zmínka. V příspěvcích kódovaných jako zmínka sice zazněl odkaz⁹ ke zkoumané události¹⁰, ale tato nebyla dále tematizována a souvislost s ní nebyla podrobněji rozvíjena. Proto jsme s těmito výzkumnými jednotkami dále nepracovali.¹¹ Analyzovaný vzorek se tak zmenšil na 202 výzkumných jednotek, v celkové délce necelých 9 hodin vysílacího času. Výrazná většina těchto příspěvků byla odvysílána v prvním sledovaném období. Míru pozornosti věnované tématu ukazuje graf č. 1, z kterého je zřejmý pokles medializace tématu cca týden po události, na začátku července. Téma z vysílání ČT ale nevymizelo a reportéři se k němu vraceli i s výrazným časovým odstupem tří a více měsíců. Opakované popisy události například v rekapitulaci vývoje předchozích dnů, mohou mít pro diváky efekt opětovného prožívání události, oživování nepříjemných pocitů a pro aktéry události být zdrojem stresu.

Tabulka č. 1: Počet analyzovaných příspěvků v pořadech

Pořad	25. 6. – 4. 7.	24. 9. – 30. 10.	Celkem	Celkem hodin
Události	90	10	100	3:05:08
Události v kultuře	6	0	6	0:03:42
Zprávy ve 12	44	5	49	1:24:44
Události, komentáře	22	2	24	2:22:37
Devadesátka ČT24	23	0	23	1:54:18
Celkem	185	17	202	8:50:29

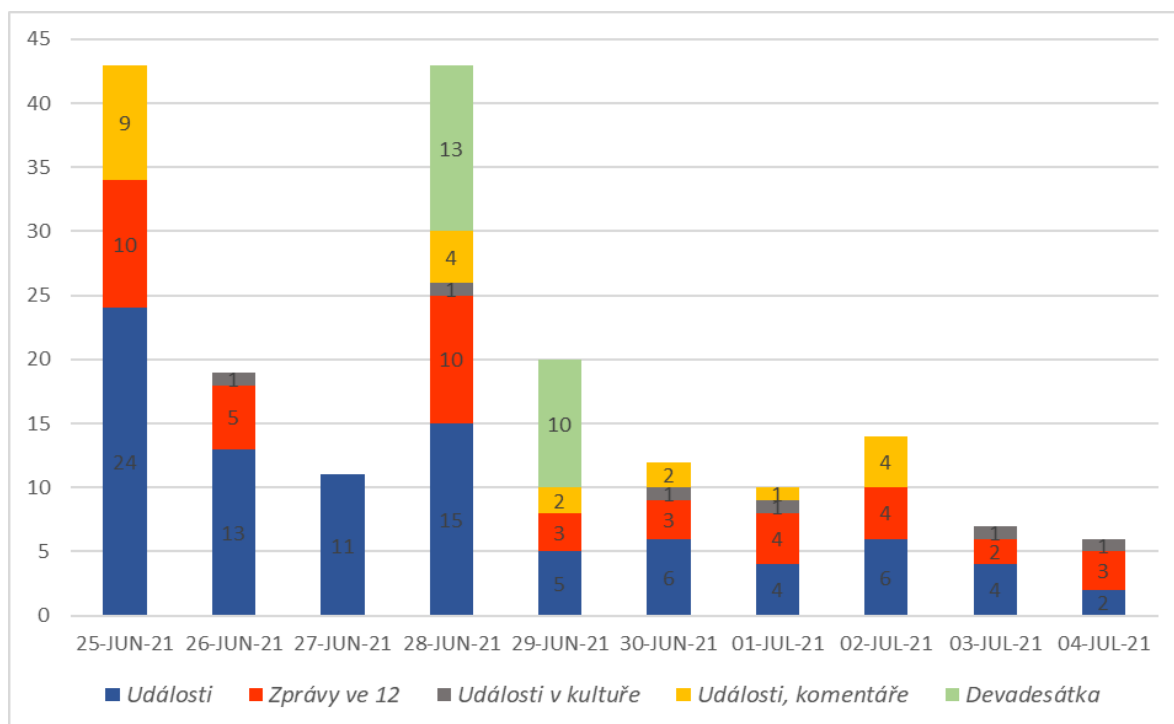
⁹ Z hlediska metodologického zde zaznělo klíčové slovo tornádo, proto byl příspěvek při prvním screeningu identifikován jako tematicky relevantní.

¹⁰ Příkladem může být část pořadu *Události, komentáře* z 8. 10., ve kterém sice zazněl odkaz k události, ale primárně byl komponovaný celek reportáže a rozhovorů ve studiu věnován nadcházejícím volbám a postojům různých generací voličů.

¹¹ Analyzovány nebyly ani headliny a části pořadů, které avizovaly obsah vysílání jiných pořadů (upoutávky).

Ačkoliv je takto stanovený vzorek značně heterogenní, pokud není uvedeno jinak, jsou získané poznatky kvantitativní analýzy prezentovány souborně za obě sledovaná období. Nejčastěji bylo téma zahrnuto ve zpravodajských pořadech *Události* (100 příspěvků) a *Zprávy ve 12* (49 příspěvků). Událost ale byla tematizována i ve speciálně tematicky zaměřené relaci *Události v kultuře*. Ve zpravodajsko-diskusních pořadech bylo téma tornáda zařazeno méně často, ale bylo pokrýváno ve srovnatelném rozsahu: 24 výzkumných jednotek v relaci *Události, komentáře* a 23 v relaci *Devadesátka ČT24*. Ačkoli v těchto pořadech byla událost diskutována méně často, zařazené komponované tematické celky měly delší stopáž.

Graf č. 1: Vývoj počtu příspěvků v jednotlivých pořadech v prvních deseti dnech po události

Vzhledem k variabilitě analyzovaných pořadů, výrazně variovala i délka jednotlivých příspěvků. Současné bylo téma ve vysílání ČT zpracováno v řadě různých typů příspěvků od krátkých čtených zpráv (42 krát), přes reportáže (93 krát), živé vstupy reportérů (55 krát), rozhovory (28 krát) a diskuse s odborníky¹², až po celá vydání pořadu *Devadesátka ČT24* 28. a 29. června tematizující různé aspekty události. Nejdelší příspěvky tvořily komponované celky, do kterých byly zařazeny jak živé vstupy z různých obcí, tak předtočené reportáže. Význam, jenž události novináři přikládali, odráží řazení příspěvků v rámci pořadů. Polovina (102) příspěvků byla odvysílána mezi prvními šesti příspěvky pořadu.

Výrazná většina (175) příspěvků se soustředila na událost tornáda a prezentovala ji jako své hlavní téma. Dále bylo (hlavně ve zpravodajských) relacích *Události* a *Zprávy ve 12*

¹² Součet uvedených typů překračuje celkový počet příspěvků, protože některé kombinovaly více formátů, například živý vstup s předtočenou reportáží nebo rozhovorem apod.

tematizováno počasí, jež s událostí úzce souviselo. Vedle něj se prosadila témata z oblasti kultury, která zazněla v pořadu *Události v kultuře* a do souvislosti bylo dáno i téma voleb do Poslanecké sněmovny. Faktické (ale obecné) údaje o tornádu, včetně statistik mrtvých a zraněných, odhady škod a informací o nefunkčnosti sítí sdělovalo 80 příspěvků; 43 výzkumných jednotek popisovalo situaci v konkrétních místech/obcích. Z dílčích témat, aspektů události a problémů, které událost generovala, byla tematizována především solidarita (94 příspěvků – vzájemná pomoc, materiální i finanční, účast domácích i zahraničních politiků), dále odstraňování škod po tornádu (87 příspěvků) a pomoc státu zasaženým obcím (40 příspěvků). Ve 33 příspěvcích byla reprezentována každodennost v postižených oblastech a život konkrétních osob; 28 příspěvků tematizovalo roli záchranných složek (hasičů, armády, policie) a důležitost jejich práce. Zazněly informace o možnostech náhradního ubytování pro postižené, i výstrahy meteorologů před dalším vývojem počasí. Pozornosti novinářů neunikl ani nedostatek stavebního materiálu nebo případy zneužití pomoci.

Tabulka č. 2: Dílčí aspekty události tornádo pokrývané v příspěvcích

Téma	Absolutní četnost	Relativní četnost
Solidarita (materiální a finanční pomoc, dobrovolníci, vyjádření politiků)	94	47 %
Likvidace škod po tornádu	87	43 %
Popis události tornádo obecně (aktuální stav, statistiky mrtvých/zraněných, škody)	80	40 %
Popis situace v konkrétních obcích	43	21 %
Pomoc státu postiženým obcím (dotace, úvěry, bezúročná půjčka apod.)	40	20 %
Každodennost v postižených oblastech (příběhy obětí)	33	16 %
Počasí (předpověď, výstrahy, i jiné části ČR)	19	9 %
Práce Integrovaného záchranného systému (hasičů, armády, policie)	28	14 %
Náhradní bydlení pro postižené tornádem	14	7 %
Benefiční koncerty, charitativní akce	14	7 %
Nedostatek stavebního materiálu a řemeslníků	13	6 %
Zdravotní stav zraněných	10	5 %
Zneužití solidarity lidí (podvodné účty pro zasílání finančních darů)	9	4 %
Psychologická pomoc a psychický stav obětí tornáda	7	3 %
Odborné informace o tornádech (např. měření intenzity)	6	3 %
Jiné	18	9 %

Ve 34 výzkumných jednotkách bylo při popisu události a nastalé situace použito některé z emotivně zabarvených označení jako tragédie, pohroma, apokalypsa, zkáza, destrukce či katastrofa. Ačkoliv tato hodnotově vychýlená vyjádření ovlivňují tonalitu (a celkové vyznění) sdělovaných informací, v souvislosti s reprezentací události tornádo je lze považovat za opodstatněné a vnímat je jako projev empatie novinářů/redaktorů s lidmi z postižených oblastí. Navíc proporčně bylo některé z těchto označení výrazně častěji (16x) použito ve zpravodajsko-diskusních relacích (*Události, komentáře* a *Devadesátka ČT24*), ve kterých je užívali hosté pořadů. Při reprezentaci události typu živelní pohromy je obtížné se vyhnout tzv. řeči čísel – uvádění počtu obětí nebo výše škod, které mohou u příjemců vyvolávat pocit ohrožení. Počet mrtvých, zraněných nebo pohřešovaných osob byl uveden ve 14 příspěvcích. Ve 12 příspěvcích byl zmíněn koronavirus nebo onemocnění covid-19, což vzhledem k epidemické situaci loňského roku není nerelevantní ani překvapivé.

Dalším aspektem reprezentace události, na nějž se kvantitativní analýza zaměřila, bylo spektrum citovaných mluvčích v příspěvcích. Analyzováno bylo 185 příspěvků odvysílaných v období po události (25. 6. – 4. 7. 2021). Výrok alespoň jednoho mluvčího byl zařazen ve více než dvou třetinách (71 %) výzkumných jednotek. Nejčastěji v příspěvku zaznělo vyjádření jednoho (35 %) nebo dvou (14 %) mluvčích.

Spektrum konkrétních citovaných mluvčích bylo široké. Většina z nich v příspěvcích vystupovala pouze jednou, což není ve zpravodajství neobvyklé. K těm, jejichž vyjádření byla do vysílání zařazována častěji či opakovaně patřil hejtman Jihomoravského kraje, premiér, ministryně financí, ministryně sociálních věcí, ministr průmyslu a obchodu, ředitel Krajského ředitelství policie Jihomoravského kraje.

Tabulka č. 4: Mluvčí citovaní více než jednou v pořadech *Události, komentáře* a *Devadesátka ČT24* v období 25. 6. – 4. 7. 2021

Odbornost mluvčích	Počet citování
Jan Grolich	6x
Jana Maláčová	3x
Andrej Babiš	2x
Alena Schillerová	2x
Klára Dostálová	2x
Karel Havlíček	2x
Leoš Tržil	2x

Z hlediska odbornosti mezi mluvčími, kteří se v příspěvcích k události vyjadřovali,¹³ převažovali ti, kteří byli tornádem poškozeni, a zástupci různých organizací a profesí, kteří

¹³ Spolupracovníci ČT (regionální reportéři) nebyli kódováni jako citovaní mluvčí. Kódováni byli pouze novináři jiných médií, vyjadřující se na kameru v pozici dotazovaného.

aktuálně v postižených lokalitách působili. Dále členové hasičského záchranného sboru a dobrovolníci, kteří pomáhali s úklidovými pracemi. Třetí nejčastěji zpovídanou skupinou byli čeští politici: ministři, hejtmani, starostové obcí, včetně premiéra a prezidenta ČR.

Tabulka č. 3: Typ citovaných mluvčích

Typ mluvčích	Počet citovaných mluvčích
Poškozený tornádem	43
Ředitelé lokálních organizací	38
Ministr	24
Hejtman	21
Zástupce veřejnosti/obyvatel obce	21
Členové hasičského záchranného sboru ¹⁴	20
Dobrovolníci	19
Zástupci profesí aktuálně působící v oblasti	18
Starosta/místostarosta	9
Premiér	8
Tiskový mluvčí	7
Provozovatel/majitel obchodu/služeb	7
Politici (kromě již uvedených)	6
Farář/kněz	6
Zdravotnický personál	5
Skaut	4
Meteorolog	3
Zahraniční politik	3
Novinář	2
President	2
Dárce	2
Celkem	268

Z hlediska kvality informování je podstatné, zda ve vysílání dostali prostor k vyjádření zástupci příslušející k různým názorovým proudům. V daném případě je však identifikace odlišných přístupů obtížná, můžeme ale zohlednit zastoupení mluvčích z jednotlivých politických stran, neboť je logické, že k události daného rozsahu se budou chtít vyjádřit zástupci různých politických uskupení. Nejčastěji byly ve vysílání všech analyzovaných pořadů v deseti dnech následujících po události citovány výroky zástupců KDU-ČSL, následované vládními politiky z/za ANO a ČSSD. Vyjádření zástupců ostatních stran byla v příspěvcích přítomna spíše okrajově. Vysoké zastoupení politiků z Křesťanskodemokratické

¹⁴ Včetně elitního týmu USAR.

strany je do značné míry dáno vysokou mírou citování hejtmana Jihomoravského kraje J. Grolicha, který patřil k nejčastěji citovaným mluvčím, a starostů postižených obcí.

Tabulka č. 5: Stranická afiliace citovaných politiků

Politická strana	Počet citovaných
KDU-ČSL	21
Nestraník za ANO	15
ANO	9
ČSSD	9
ODS	6
Nestraník za STAN	2
Nestraník za KDU-ČSL	1
TOP 09	1
SPD	1
Nestraník	1

Specifickou pozornost si zaslouží i obrazová složka příspěvků, které se dále budeme věnovat v kvalitativní části studie. Polovina (108, 53%) výzkumných jednotek obsahovala záběry škod způsobených tornádem. V 60 příspěvcích byly zobrazeny i poškozené osoby. V 71 příspěvcích byly použity záběry odklizení škod. Část z 10 výzkumných jednotek tvořily pouze vizuální záběry bez dalšího doprovodného komentáře a 17 příspěvků divákům zprostředkovalo materiály od amatérů, například záznamy události z mobilních telefonů.

4.3 Poznatky z kvalitativní analýzy

Z hlediska obecných charakteristik reprezentace dané události v rámci prvního sledovaného období¹⁵ lze ve všech analyzovaných pořadech¹⁶ její výslednou podobu charakterizovat jako komplexně vystavěnou s vysokou mírou informační saturace. Zejména v prvních dnech pořadů tematizace tornáda jednoznačně dominovala, a to jak v podílu reprezentovaných událostí, tak co do stopáže věnované dané události. Například v hlavní zpravodajské relaci *Události* odvysílané 25. 6. 2021 se z celkového počtu 31 odvysílaných příspěvků reprezentace

¹⁵ Prvním analyzovaným obdobím bylo deset dnů po události, 25. 6. – 4. 7. Protože se v rámci druhého sledovaného období (pochopitelně vzhledem k časovému odstupu od události, jejímu lokálnímu charakteru i aktuálnímu dění, jemuž byla na podzim připisována vyšší míra důležitosti atd.) reprezentace události vyskytovala pouze epizodně v minimální četnosti a měla buď fragmentární charakter (např. tematizace v rámci svátku všech svatých) nebo formu kontextualizace (např. tematizace v kontextu parlamentních voleb), následující pasáže přinášejí výsledky analýzy prvního sledovaného období, pokud není explicitně uvedeno jinak.

¹⁶ Určitou výjimku představuje od ostatních formálně odlišný pořad *Události, komentáře*, v jehož rámci bylo identifikováno několik momentů, které by bylo možno vnímat jako sporné (viz dále). Jednotlivé příklady uvedené níže byly vybrány tak, aby názorně ilustrovaly popisovaný sporný nebo problematický aspekt.

tornáda týkalo 24. Tyto z celkové téměř 56 minutové stopáže pořadu zabíraly více než 49 minut. Jiné tematicky zaměřené události byly zpracovány ve formě krátkých příspěvků a zařazeny až v závěrečné části pořadu za příspěvky věnované reprezentaci tornáda. V analyzovaném celku vysílání byla událost prezentována z hlediska různých pohledů, prostřednictvím výpovědí širokého spektra relevantních¹⁷ aktérů – od tornádem zasažených jedinců, přes institucionální mluvčí až po prezentaci organizačních (instruktivních)¹⁸ informací – včetně pokrytí různých rovin a aspektů prvotní události i následného dění. Tuto skutečnost lze vnímat jako pozitivní, vzhledem k tomu, že se jednalo o reprezentaci vysoce nestandardního typu živelní události značné intenzity, s jehož medializací mají česká média jen epizodní zkušenosti.

Intenzita pokrytí události 2021 byla ve vysílání vybraných pořadů ČT1 a ČT24 vysoká. Pro míru intenzity reprezentace události ve sledovaném období jsou charakteristické dva momenty, kdy se z informačně¹⁹ a proporcionálně (zejména ve zpravodajských pořadech: *Události, Zprávy ve 12* – viz graf č. 1) dominující události stává jen jednou z pokrývaných událostí a stále vyšší podíl daných pořadů tvoří i reprezentace událostí jiných (viz tabulka č. 6). Optikou hlavní zpravodajské relace je prvním momentem vysílání 30. 6., kdy reprezentace tornáda není součástí tzv. otvíráku a případně hned za ním řazených příspěvků.²⁰ Za druhý zlomový bod je možno považovat tematickou agendu *Události* 1. 7., kdy se prioritizovaným tématem stávají prázdninové cesty do Chorvatska²¹ a nižší míru významnosti připisované události tornádo lze odvodit i z předřazení příspěvku o situaci v Hongkongu. Tyto posuny není možné považovat za negativní či problematické. Naopak na základě běžných charakteristik vývoje reprezentace jakýchkoliv událostí, stejně jako běžně využívaných zpravodajských rutin, se jedná o očekávatelnou proměnu reprezentace jednorázové události, jejíž intenzita v čase klesá. Odkazy na událost tornádo 2021 z vysílání vybraných pořadů ČT1 a ČT2 nevymizely zcela a dokládá je například rámcování události v kontextu voleb do Poslanecké sněmovny v podzimních měsících.

¹⁷ Fakticky je hodnotící označení - *relevantní* aktér - relativní, protože při reálném sledování je vždy vnímání mluvčích odvislé od individuálních postojů konkrétních diváků, což ovšem analýza obsahu nemůže zohlednit.

¹⁸ V případě událostí, které lze označit za mimořádné, je jednou z rolí médií (a médií veřejné služby o to více) šíření informací pro efektivnější zvládnutí vzniklých situací.

¹⁹ Ve smyslu míry četnosti reprezentovaných aspektů, rovin, charakteristik atd. dané události – tedy pomyslnou informační saturací či denzitou (informační hustotou).

²⁰ V tomto dni byla reprezentaci tornáda předřazena akcelerace epidemické situace a s tím související opatření.

²¹ Což je dlouhodobě tradiční téma první prázdninové relace.

Tab. č. 6: Vývoj tematické agendy relace *Události* v týdnu po události tornádo 2021²²

Události 25. 6.	Události 28. 6.	Události 30. 6.	Události 1. 7.
Ničivé tornádo	Škody po tornádu	Počty nakažených opět rostou	Jednání vlády
Zdevastovaná Mor. N. Ves	Vláda schválila pomoc	Šíření varianty delta	Vláda jedná
Nejpostiženější obce	Kde je pomoc nejvíc potřeba	Potvrzený výskyt varianty delta	Omezení cest do Chorvat.
Noční zásahy	Odklizení následků tornáda	Vlád. opatření proti koronaviru	Šíření nákazy
Stav poničených domů	Pomoc od dárců	Statistiky zemřelých	Diskrimin. PCR testování
Premiér v zasažené oblasti	Podvodníci a zneuž. dobročín.	Opatření na Slovensku	Prognózy dalšího vývoje
Práce záchr. jednotek	Úklid v Mikulčicích	Policejní zásah v Budějovicích	Změna v předsednictví EU
Nápor na nemocnice	Pomáhají i slavné osobnosti	Následky tornáda	Situace v Hongkongu
Situace v hod. nemocnic	Dary pro zasažené obce	Vlád. pomoc zasaženým obcím	Týden od tornáda
Bez střechy i živobytí	Pomoc ze zahraničí	Úředníci pomáhají na místě	Nález výbuš. v Hruškách
Natáčení tornáda	Předpověď počasí	Úklid. práce v zasaž. obcích	Příběh jedné ze zasaž. ulic
Síla tornáda	Škody za výbuch ve Vrběticích	Benefiční Koncert pro Moravu	Výtěžek Konc. pro Mor.
Obraz zkázy	Změna termínu očkování	Češ. vojáci opustili Afghánistán	Česko nemá šefa žalobců
Nasazení IZS	NSS zrušil další vládní nařízení	Působení ČR v Afghánistánu	Biden v Miami
Evropský fond solidarity	Vojenské manévry u hranic s R.	Předávání vysvědčení	Socha princezny Diany
Pomoc sousedů a dobrovol.	Volby ve Francii	Následky úterních bouřek	Náhradní výživné
Veřejné sbírky	Zahájení Shakespear. slavností	Vyšetř. vraždy úřednice v Praze	Stahování starých bankovek
Opatření Jihomor. Kraje	Zakázky pro fy. z Agrofertu	Letní dovolená	Útroby vodní elektrárny Orlik
Kolaps dopravy	Výběr nového šefa žalobců	Cesta k Jadranu	Cesty do Chorvatska
Fáma o tygrech	Šetření kolapsu stud. v Sokol.	Podmínky pro cesty do zahr.	Změny podm. pro vstup
Poškozený zámek Valtice	Obvinění za otravu Bečvy	Omezení pro cesty do Tuniska	Potřebné dokumenty
Tornádo na Lounsku	Úklid po tornádu	Zpráva NCOZ	Cesta autem do Chorvatska
Předpověď počasí	Péče o poraněná zvířata	KS Číny slaví sto let	Co je potř. pro vst. do země
Druhý den summitu EU	Škody po bouřích na Lounsku	Summit V4	Covid pas
Bilance neštěstí v Miami	Testování ve školách	Opatření proti covidu	Hospodaření státu
Útok ve Würzburgu	Další obvinění Mariana Kočnera	Čistky v KLDR	Napětí v Černém moři
Návrh na nejvyššího žalobce	Údery proti milicím v Sýrii	Putin odpovídal na dot. občanů	Propuštění Billa Cosbyho
Kolaps studentů	Spor mezi Polskem a Izraelem	Spory o Národní galerii	Obv. za let s jed. motorem
Posl. rozloučení s L. Šafrán.	Otevření hotelu Thermal	Teplotní rekordy v Kanadě	Stavební zákon v Senátu Začíná
Předávání vysvědčení	Výstava o Ferdinandu d'Este	Spor o těžbu kaolinu	Smet. Litomyšl
	Bourání plynojemu v Ostravě	Nové vlaky v MS kraji Program	Zemřel Donald Rumsfeld
	Vyznamenání pro P.	Letní filmové školy	Záj. o vakc. Sput. na Slovensku
	Rychetského Klokán v Táboře		Přechylování příjmení
	Přípravy rakety Ariane 6		Výročí spojená s V. a W.
	ČEZ pošle akcionářům		Očk. pro děti od 12 do 15 let
	dividendu Dohoda s nájem.		Zpřísnění koron. opatření
	druž. bytů v Ol Zákaz účasti		
	pro firmu na veř. zak.		

²² Seznam příspěvků uvedený v této tabulce byl převzat z ivysilani.cz, aby byly snáze dohledatelné. Výčet příspěvků se může odlišovat (například zde nejsou uvedeny upoutávky) od součtů v kvantitativní části, která pracovala s operacionalizovaným vymezením výzkumných jednotek. Tato tabulka má ilustrovat vývoj reprezentace události v jednom z analyzovaných pořadů. Barevným podkresem jsou zvýrazněny příspěvky, které se týkaly reprezentace události tornádo 2021.

I v dalších dnech vysílání naplňovalo nejen informační, ale i instrumentálně-organizační/mobilizační funkce zpravodajství. Viz například živý vstup 2. 7., ve kterém reportérka z místa události prezentovala organizační informace pro případné dobrovolníky, pokud by chtěli přijet do místa události pomáhat ve dnech následujícího volna.

PŘÍKLAD 1 – *Události* 2. 7. 2021, 19:18:10

MOD: „... u záchytného parkoviště nedaleko Břeclavi, které právě pro ně připravili, je Aneta Beránková, Aneto, mají tedy všichni zájemci dorazit raději tam, a jak bude vypadat organizace jejich práce v konkrétních obcích?“

REP: „Ano, tady za mnou jsou vyznačená místa, kde budou moci dobrovolníci zaparkovat ... kde budou připravené svozové autobusy, ty je potom budou vozit na ta na ty lokality, kde budou dobrovolníci potřeba, ještě připomenu, že další takové svozové místo je u Kulturního domu v Hodoníně.“

MOD: „A do vysílání se zapojí taky jihomoravský hejtman Jan Grulich, dobrý večer, jaký návod nebo doporučení nad rámec toho, co už jsme slyšeli, můžete v pár bodech dát dobrovolníkům, kteří budou chtít během toho prodlouženého víkendu pomoci přímo na místě, dvě nebo tři klíčové rady.“

AKTÉR (hejtman Jihomoravského kraje Jan Grulich): „Já jsem bohužel neslyšel ty rady, které říkala vaše kolegyně, za mě rozhodující to, aby opravdu ti dobrovolníci přijeli do Hodonína, do Břeclavi a do míst budou svezeni autobusy ... v polích a podobně, kam samozřejmě nejsme schopni zajistit úplně veškeré jídlo a podobně, tak je dobré se na to všechno vybavit sami.“

...

AKTÉR: „... v obcích samozřejmě uvítáme hlavně řemeslníky a podobně, ať už ty co umí vyrábět nebo pracovat jakýmkoliv způsobem na střechách, i zdíci práce a podobně, podle uvítáme nejvíc.“

Oporu pro tento typ informování lze najít například v čl. 19 Kodexu ČT. S tím koresponduje skutečnost, že tento typ informací byl reprezentován v rámci celého kontinuálního vysílání ČT24 – viz například *Zprávy ve 12*.

PŘÍKLAD 2 – *Zprávy ve 12* 28. 6. 2021, 12:02:40

REP: „... stále platí zpráva, která zazněla už včera odpoledne, a to to, že lidé tady potřebují hlavně krémy s UV faktorem, také desinfekce, případně náplasti na drobná poranění. Zároveň je také potřeba říci, že lidé, kteří se sem vydají například takzvaně na vlastní pěst, tak by měli dodržovat ta pravidla, že musí nechat auto odstavené mimo tu postiženou obec, tak aby nebránili té těžké technice“

Při sdělování instrumentálně-organizačních informací byl v rámci všech analyzovaných pořadů poskytnut prostor pro výpovědi širokého spektra aktérů, od institucionálních mluvčích – představitelů státní správy, hejtmána Jihomoravského kraje (viz příklad 1), zástupců státních i nestátních organizací (například *Události* 29. 6. 2021 – hospodářka skautů, krizové centrum Břeclav, viz příklad 3) až po přímé aktéry události a postižené obyvatele obcí (viz příklad 4).

PŘÍKLAD 3 – Události 29. 6. 2021, 19:10:04

AKTÉR (hospodářka skautů, krizové centrum Břeclav): „*Třeba vodováhy, žebříky, parotěsné fólie, cement, malta, OSB desky, klempířský materiál, sekery požadují.*“

Následná promluva reportérky o tom, co sklady krizových center nepřijímají, byla verifikována odkazem na vzkaz z twitterového účtu JM kraje.

PŘÍKLAD 4 – Zprávy ve 12 25. 6. 2021, 12:02:25

AKTÉR: „*Viděli jsme náš rodný dům, který je vlastně totálně zbořený, jedno celé patro chybí, chybí celá střecha, ten dům je podmáčený a statika vypadá, že je prostě úplně zničená, ten dům je prostě na zboření.*“

Z formálního hlediska byl pro výslednou podobu reprezentace jednou z nejsnáze identifikovatelných (a tím pravděpodobně pro většinu diváků i „nejviditelnějších“) charakteristik zpravodajského pokrytí události vysoký podíl živých vstupů (jak reportážních, tak rozhovorů). Zejména v prvních dnech byl tento postup často simultánně multiplikován přenosem z různých míst události (viz například 4 živé vstupy z různých obcí – příklad 5), čímž byla kromě dojmu autentičnosti²³ implikována komplexita zpravodajského pokrytí a tím i celková úplnost reprezentace události.

²³ Autenticita je s tímto typem prezentace principiálně spojována.

Živý vstup jako prezentační postup nese zvýšené nároky na kompetenci reportérů, kteří často navíc vzhledem k povaze události byli vystaveni stresovým situacím. Přesto, až na svojí proporcionalitou zanedbatelné výjimky, nebyly v rámci sledovaného období identifikovány výraznější odchylky od standardů reportování obvyklých pro zpravodajství ČT obecně. Tato skutečnost může být podstatná v obecnějším pohledu. Zejména v simultánně prezentovaných živých vstupech z různých míst zasažených tornádem byl identifikovatelný vysoký podíl reportérů, kteří v hlavních zpravodajských relacích vystupují méně často. Na jedné straně to dokládá existenci rozsáhlé sítě spolupracovníků ČT („krajánků“), na druhou stranu to mohou někteří diváci vnímat jako symptom jisté míry personální uzavřenosti pořadů, kdy se do hlavních relací dlouhodobě dostává pouze omezený okruh reportérů/redaktorů, kteří ale tyto méně často vystupující reportéry kvalitativně zásadně nepřevyšují.

Je logické, že v rámci intenzivního zpravodajského pokrývání tak neobvyklé události, se objeví momenty, které by v určitých ohledech bylo možno vnímat za problematické ve vztahu ke standardům vysílání média veřejné služby a/nebo je možno předpokládat, že mohou být v kontextu reálného sledování některými diváky vnímány jako sporné či problematické. Současně platí, že z hlediska proporcionality četnosti jejich užití v kontextu celého analyzovaného vzorku jde o marginální jevy. Nicméně právě proto existuje riziko, že mohou být některými diváky zaregistrovány. V následujících pasážích je nastíněn popis těch, které byly s celkovým charakterem výstavby reprezentace dané události inkonzistentní (náznaky politizace inherentně apolitické události nebo jejího aspektu – příklady 6 a 7), nebo se v analyzovaném souboru vyskytovaly ve významnější míře (například postupy specificky využívající prvky tzv. *human interest story* – příklady 8 a 9; specifické formy vizualizace živých vstupů – příklady 10 a 11).

Přestože naprostá většina příspěvků byla bez ideologizujících implikací, v omezeném množství příspěvků byla tato rovina akcentována, a to ve dvou variantách: i) na úrovni

dramaturgické výstavby konkrétního pořadu a/nebo ii) prostřednictvím užívání specifických postupů narativizace příspěvků. Zatímco naprostou většinu rozhovorů v rámci všech sledovaných pořadů tvořil modus zjišťujícího interview s explicitní vazbou vedení rozhovoru (tematizace otázek) na událost samotnou, již v prvním pořadu *Události, komentáře* 25. 6. odvysílaném večer po události jedna z částí mohla implikovat dojem, že nad charakterem události převážila standardizovaná dramaturgie pořadu založená obvykle na dichotomické reprezentaci názorů/pohledů (představitelů vlády a opozice, zastánců a odpůrců konkrétního aktu apod.) kdy je rozhovor veden se zástupci vládní a opoziční strany.²⁴ Politizaci akcentuje i sama moderátorka závěrečnou otázkou, která s reprezentovanou událostí bezprostředně nesouvisí.

PŘÍKLAD 6 – *Události, komentáře* 25. 6. 2021, 22:38:17

MOD: „... No a také poslanec hnutí ANO, lékař a záchranář Jiří Mašek, vítám Vás.“

(...)

MOD: „Pane poslanče Mašku, zaznělo to tady vlastně od pana hejtmána, i od obou dam v tom předchozím rozhovoru, jaksi velký dík hasičům, policistům, záchranářům, mám pocit, že vlastně ty krizové situace, které jsme zažívali v posledních letech, ať už to byly třeba bleskové povodně na severu Čech v roce 2010, ať to byla ta nedávná koronakrize, teď tedy tornádo, jejich zvládnutí je bez všech těchto složek prakticky nemyslitelné, máte pocit, že se těmto lidem dostává od státu za to dostatečného adekvátního uznání, ale taky finančního ohodnocení a odměn, protože někteří z nich třeba na ty pandemické odměny stále ještě čekají?“

Kromě výše popsaného postupu, následující příklad ukazuje další obecnější charakteristický rys způsobu vedení rozhovoru v rámci daného pořadu – narativní ingerenci moderátora. Příklad 7 ilustruje tendenci vnášení „politického aspektu“ do debaty. Tento ale oba aktéři/hosté pořadu neakceptovali.

PŘÍKLAD 7 – *Události, komentáře* 25. 6. 2021, 22:02:21

AKTÉR 1 (titulek: „Martin Kuba /ODS/ bývalý ministr průmyslu a obchodu“) „...a je úžasné že Češi to prostě prokazují a ta částka která se dokáže během pár dnů vybrat je prostě neskutečnou ukázkou solidarity, která prostě v českém národě je a je to prostě úžasný fenomén“

MOD: „Dobře - pane vicepremiére, tohle asi potvrdíte, podepíšete nehledě na vaše stranické rozmíšky, myslím mezi ANO a ODS.“

AKTÉR 2: „Určitě, navíc já si vzpomínám... já jsem rád, že dneska se to nepolitizuje, my jsme se dneska potkali i s panem Grolichem, hejtmánem Jihomoravského kraje – (přerušeni moderátorem)“

MOD (vstupuje do promluvy AKTÉRA): „Ono to vypadá tak trošku jako byste se báli toho politizování, protože víte, že je před volbami, a že kdyby tam byl někdo moc vidět a moc se tam zviditelňoval, tak že by zato mohl být trošku vypeskovaný, tak mi to trošku připadá, že vlastně výsledek je dobrý, aspoň to tak vypadá“

²⁴ Naproti tomu úvodní dva rozhovory pořadu byly vedeny s aktéry, u nichž je možno vnímat jejich relevanci vzhledem k tématu rozhovoru bez ohledu na politickou orientaci. První rozhovor interview je veden se dvěma ministryněmi a je tematizován převážně instrumentálně – jaká bude pomoc, jak se o ni bude žádat atd. a předchází mu vyjádření premiéra. Tato část pořadu nemá dichotomizující ráz vláda versus opozice. Také druhý rozhovor postrádá potenciál konfliktní reprezentace – je veden se starostkou jedné z postižených obcí, ředitelkou Jihomoravské komunitní nadace a hejtmánem Jihomoravského kraje.

AKTÉR 2: „Výsledek je dobrý, ale já myslím, že všichni v této chvíli pochopili ... je nepodstatné, jestli tam dal větší obnos, menší obnos, už jenom tím, že s tím soucítí, že se k tomu vyjadřují ... že každý podle svých možností přispěje určitou částkou, prostě klobouk dolu“
 MOD: „A nepochybně tam přispívají jak voliči hnutí ANO, tak voliči ODS, respektive koalice SPOLU, no – pojd'me tedy ...“

Mezi postupy výstavby reprezentace, které by bylo možno v některých ohledech vnímat jako potenciálně problematické (ať už ve vztahu k požadavkům vyplývajícím z LER, nebo v kontextu divácké recepce) a které byly identifikovatelné v různých variantách v rámci analyzovaných pořadů, patří hypertrofované²⁵ nebo stereotypizující²⁶ formy reprezentace založené využívající personalizace formou tzv. *human interest story* a nadužívání (reprezentačně redundantní) ikonizace vizuální roviny²⁷. Ačkoliv jde o jedny z relativně standardizovaných forem výstavby v soudobém diskursu zpravodajství obecně, četnost jejich užívání, míra jejich (emocionální apod.) intenzity bývá vnímána jako distinktivní rys mezi zpravodajstvím médií veřejné služby, komerčních médií a médií dominantně bulvárních. V tomto ohledu je proto jejich relativně čtné užití ve výstavbě reprezentace dané události možno interpretovat jako problematický postup s potenciálem negativních konsekvencí ve vztahu k identitě, případně legitimitě zpravodajských pořadů ČT coby média veřejné služby.

PŘÍKLAD 8 – Události 27. 6. 2021, 19:11:00

REP: *S prací tady Lukáš Sobotka končí každý den se západem slunce a přesouvá se na ubytovnu do Břeclavi, kde nabývá síly na další den,*

i když se mu hledají čím dál hůř, nepolevuje. Řídí se

²⁵ Viz příklad 8, který ilustruje jeden z relativně často přítomných postupů, kdy byla faktografická rovina podřízena, případně až potlačena, na úkor narativu založeného na emocionalitě.

²⁶ Viz příklad 9, ve kterém kromě stereotypizace dané lokality (přestože jde o vinařské oblasti, většina místních obyvatel nemá vlastní vinohrad ani vinné sklípky) je nutno zohlednit riziko, že například pozůstalými po obětech dané přírodní události bude vyznění příspěvku vnímáno jako přinejmenším „necitlivé“ (např. výrok: „Nejdůležitější je, že nám zůstalo víno ve sklepech a je v pořádku“).

²⁷ Viz příklady 10 a 11 – míra intenzity tohoto postupu, stejně jako četnost jeho užívání je z podstaty naprosto arbitrární a není jej tedy nutné vnímat jako problematický per se. Nicméně jsou to právě tyto postupy výstavby reprezentace, které jsou charakteristické pro zpravodajství komerčních médií a jejich redundance či nadužívání může být vnímáno jako konvergence standardům tohoto typu médií.

heslem, které má vytetované na předloktí

Never give up – nikdy se nevzdávej. Barbora Blažková, Česká televize.

PŘÍKLAD 9 – Události 26. 6. 2021, 19:32:14

REP: Snad z každého domu se tady v Mikulčicích ozývá stavební ruch, jakoby všichni místní vzkazovali, tornádo nás nedostane

AKTÉR 1: Nejdůležitější je, že nám zůstalo víno ve sklepech a je v pořádku.

REP: Proto když znavené lidi

hned nepřemůže spánek, i na sklenku dojde.

AKTÉR 2: Ať se nám to všechno brzo vrátí zpátky

REP: Kristýna Kolovrátková a Vlastimil Weiner, Česká televize.

PŘÍKLAD 10 – Události 26. 6. 2021, 19: 32:14

REP: No a právě ve zmíněných Mikulčicích,

ty jsou asi tři kilometry tímto směrem

pořád ještě nejde ani elektřina ani plyn

Vzhledem k výraznému užití živých vstupů je pochopitelné, že jejich forma i standard zpracování variovaly. Mezi nejčtenější patřilo zpracování formou stand-upu (viz příklad 10), ale v poměrně výrazné míře byly přítomné i způsoby využívající dynamizaci zobrazování. Zejména v těchto případech byly použity postupy, které by mohly být vnímány jako redundantní nebo v některých ohledech problematické. V některých příspěvcích totiž přílišný akcent na dynamičnost záběru (obzvláště v kombinaci s nevhodně volenou kompozicí) mohl vést k potlačení reprezentace toho, co mělo být obrazově akcentováno. Tento důsledek ilustruje živý vstup, který byl založen převážně na formě tzv. panningu reportéra, čímž došlo k vizuálnímu potlačení referentů, jež byly předmětem jeho promluvy (viz příklad 11).

PŘÍKLAD 11 – Události 25. 6. 2021, 19:33:38

Marcela to před chvílí popisovala na fotografiích, pojďme se teď podívat na to, jak ta situace vypadá v reálu. Moravská nová ves byla

druhou obcí, kterou tornádo postihlo. Přišlo z tohoto směru, od Hrušek. Tady vidíme zkázu, kterou tu tu za sebou za sebou ten živel zanechal

E vidíme, že místní obyvatelé aspoň podle

toho, co jsem měl šanci s nimi mluvit, říkali že měli pět deset minut na to aby se schovali před tou hrůzou, která se na ně hnala.

Když po dalších pěti minutách potom vyšli, uviděli

kolem sebe tohleto, co vidíme my teď.

Pro srovnání je uveden jiný způsob „dynamizace“ vizuální složky, který využívá dokonce kombinaci zobrazovacích postupů (švenk kombinovaný s přiblížením poničených objektů využitý k panoramatickému zobrazení). V tomto případě, ale díky jinak zvolené kompozici záběru nedochází k tomu, že hlavní pozornost výrazněji poutá reportérka. Ta je sice součástí části záběru, ale její zobrazení se nemění a ona tak k sobě nepoutá primární pozornost.

PŘÍKLAD 12 – Zprávy ve 12 25. 6. 2021, 12:04:49

REP: Ulice Mikulčic vypadají po přírodní katastrofě takto

z některých domů zbyly jen obvodové zdi a je na nich na první pohled vidět,

že budou muset k zemi. Některým chybí jen střechy. Když se podívám kolem sebe vidím

lidi v plné práci, někteří z nich

Vůbec nespali a už teď se tu ozývají motorové pily a dunění

jak shazují ze střech tašky a taky suť, trámy, cihly, dřevo je poházené všude kolem. Suť přitom

Zatím nemají kam dávat, místní říkali, že zatím čekají na kontejnery,

navzájem si pomáhají a přijeli sem přátelé ...

V obecných intencích kvantitativní ani kvalitativní části analýzy až na proporcionálně zanedbatelné výjimky neidentifikovaly signifikantní momenty, které by bylo možno vnímat jako nekonzistentní s požadavky vyplývajících z legislativního a etického rámce fungování médií veřejné služby. Výsledná podoba zpravodajského pokrytí události „tornádo 2021“ v rámci daného období napříč všemi analyzovanými pořady představovala relativně komplexní a mnohohvrstevnatou reprezentaci pokrývající podstatné aspekty, roviny a charakteristiky této události. Současně byla charakteristická vysokým podílem výpovědí relevantních (extramediálních, tedy nikoliv jen reportérů, redaktorů) mluvčích, stejně jako značným podílem autentických výpovědí „přímých aktérů“ události, což posiluje výsledný dojem

plasticity a legitimacy výsledné podoby reprezentace. I přes unikátní a inherentně negativní charakter události jako takové je možno způsob a podobu její reprezentace vnímat jako korespondující požadavkům a nárokům adresovaným médiím veřejné služby.

5. SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

- BERGER, P., LUCKMANN, T. 1967. *The social construction of reality: A treatise in the sociology of knowledge*. Harmondsworth: Penguin Books.
- ENTMANN, R. 1993. Framing: Toward Clarification of a Fractured Paradigm. *Journal of Communication*, 43, 51–58.
- GAJDOŠÍKOVÁ, V. 2000. „Mediální konstrukce obrazu povodně v Mladé frontě DNES a v Právu.“ In: KOL. AUTORŮ. *Média a realita*. Brno: Masarykova universita. s. 61-87.
- GALTUNG, J., RUGEOVÁ, M. 1965. The Structure of Foreign News. *Journal of Peace Research*. 1, 64- 90.
- HALL, S. 1997. *Representation: Cultural Representations and Signifying practices*. London: Sage.
- HARTLEY, J. 1982. *Understanding News*. London/New York: Routledge.
- CHANDLER, D. 2002. *Semiotics. The Basics*. London: Routledge.
- LUHMANN, N. 2014. *Realita masmédií*. Praha: Academia.
- MCOMBS, M. 2009. *Agenda setting. Nastolování agendy: masová média a veřejné mínění*. Praha: Portál.
- MCQUAIL, D. 2002. *Úvod do teorie masové komunikace*. Praha: Portál.
- NEUENDORF, K. A. 2002. *The Content Analysis Guidebook*. London: Sage.
- PHILLIPS, N., HARDY, C. 2002. *Discourse analysis: investigating processes of social construction*. Thousand Oaks/London/New Delhi: Sage.
- REIFOVÁ, I. a kol. 2004. *Slovník mediální komunikace*. Praha: Portál.
- SHOEMAKEROVÁ, P., REESE, D. S. 1996. *Mediating the message*. New York: Longman.
- SEDLÁKOVÁ, R. 2014. *Výzkum médií. Nejužívanější metody a techniky*. Praha: Grada.
- SCHULZ, W. 2000. „Masová média a realita. ‚Ptolemaiovské‘ a ‚Kopernikovské‘ pojetí.“ In: JIRÁK, J., ŘÍCHOVÁ, B. *Politická komunikace a média*. Praha: Karolinum. s. 24–40.
- STRAUSS, A. L., CORBINOVÁ, J. M. 1999. *Základy kvalitativního výzkumu. Postupy a techniky metody zakotvené teorie*. Boskovice: Albert.
- TRAMPOTA, T., VOJTĚCHOVSKÁ, M. 2010. *Metody výzkumu médií*. Praha: Portál.
- TUCHMANOVÁ, G. 1978. *Making News. A Study in the Construction of Reality*. New York: The Free Press.
- TURNER, R. H., NIGG, M. N., HELLER PAZ, D. 1986. *Waiting for Disaster: Earthquake Watch in California*. Berkeley, Los Angeles: University of California Press.
- VAN DIJK, T. A. 1993. Principles of Critical Discourse Analysis. *Discourse and Society*. 4(2), 249–283.
- WESTERSTAHL, J. 1983. Objective news Reporting. *Communication Research*. 10(3), 403-424.

KVALIFIKACE ČLENŮ VÝZKUMNÉHO TÝMU

Mgr. Renáta Sedláková, Ph.D. – odborná asistentka Katedry komunikačních studií Cyrilometodějské teologické fakulty Univerzity Palackého v Olomouci. Vystudovala sociologii (Ph. D.) a mediální studia a žurnalistiku (Bc.) na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně. Specializuje se na oborovou metodologii mediálních studií, sociologii médií a analýzu mediálních reprezentací ve zpravodajském diskurzu.

Mgr. Marek Lapčík, Ph.D. - odborný asistent Ústavu pedagogických a psychologických věd Fakulty veřejných politik Slezské univerzity v Opavě; dříve působil na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky FF UP. Vystudoval sociologii (Ph.D.) na Filozofické fakultě studií Univerzity Palackého v Olomouci. Dlouhodobě se věnuje analýze zpravodajského diskurzu a výzkumu aktuálních podob zpravodajství v ČR. Úzce se zaměřuje na teorii diskursu, diskursivní analýzu a metodologii kvalitativních šetření v oblasti mediálních studií.

Na kvantitativním kódování dat spolupracovali: Mgr. B. Číhalová a Mgr. V. Kmoníček, absolventi oboru mediální studia nebo kulturní studia na Katedře mediálních a kulturních studií a žurnalistiky FF UP v Olomouci.